

ABILDSØ

Tekst: Mathis Foto: Kire

Morgenposten - Lørdag 2. september 1939 Nr. 239

Byens omegn står stadig i forvandlingens tegn. Praktisk talt hvor en kommer, er det et eller annet som minner en om det ikke helt ukjente begrep som går inn under betegnelsen "utviklingen".

Oppover åssidene, i dalsenkningene og utover det som enda er igjen av det gamle Akers fete, fruktbare jorder, bukter nye veier sig, hus ved hus skyter i været, og om ikke lang tid ligger en ny funksisby der som en ytterlig tilvekst til det øvrige villa-Aker.

Det er ikke uten en følelse av savn en uforbederlig romantiker tenker sig det gamle, klassiske jordbruksstrøket Aker, bygden med de mange prektige eiendommer og likeså praktfulle omgivelser. Det eneste som har holdt sig uforandret er selve gård-navnene, som går igjen både på "villabyene" og på enkelte veier.

Nu er det selvsagt bare av det gode at det bygges autostradaer, vann, kloakk, lys og tidsmessige boliger, for å nevne enkelte av de innretninger som naturlig hører hjemme i et moderne, velordnet samfunn, men det ligger unektelig en sannhet i de ordene en eldre, aktverdig Akersokning uttalte om den likeså omsiggripende som revolusjonerende utvikling:

"Er det mening i slikt? Her parselleres den ene eiendommen etter den annen og så er det jo nettop jorden vi skulle leve av!"

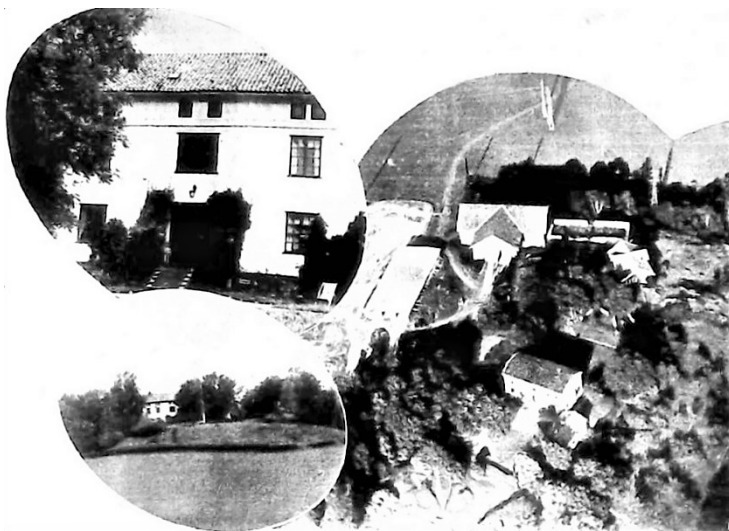
Og slik vil det også vedbli å være. Inntil selve "Marka" setter en stopper for enhver videre fremtreden og for alvor tvinger den i været i form av høibebyggelse. Og så lenge vil byens omegn være i besiddelse av det uavlatelig skiftende og uferdige preg et strøk i rivende utvikling nødvendigvis må få.

Det er slike betraktninger man kan hengi sig til, ikke minst når man en vakker dag dumper ned i en av Abildsøbussens myke, skinnstoler i den hensikt å begi sig ut og forvige noe av det gamle Aker som ennå eksisterer, hvilket i dette tilfelle vil si Abildsø.

Abildsøbussen vrir sig oppover Ryenbergveiens bratte skråninger. Oppover går det med korte, staccatolignende stønn fra motoren, mens Oslo og Loelvdalen gradvis synker under en. Det

er som å sitte i heliokopter, som skrur sig tilværs i elegante, spiralformede bevegelser.

Ved Ryen gård vider plutselig terrenget sig ut, store opdyrkede flater ligger foran en, i horisontal retning bærer det videre av sted over Ryensletten forbi Manglerud til Abildsø. – Det er det "lukkede" Aker som her åpner sig for en, en stille bortgjemt dal, en bygd i bygden, hvor Enebakkveien ligger som et smalt bånd midt i dalbunnen i hele dens utstrekning fra Ryen til Klementsrud. Heller ingen vet hvad den heter denne vesle dalstrimmelen som kiler sig inn mellom Østmarka og Nordstrands- og Bekkelagshøgda utenom selve Nordstrand som den tilhører.

Det har en imponerende beliggenhet, det gamle høvdingsete, der det ruver i centrum av den idylliske dalsenkningen omkring Østensjøvannet, noe bl. a. Østmarktravere og andre som har "gjort" dalen ikke har kunnet undgå å legge merke til.

Ingen ting kan virke mer tiltrekkende enn en velstelt norsk bondegård. Ingenting er heller sannere når en ved Høgdaieveien får det første inntrykket av den store, hvite hovedbygningen på Abildsø Hovedgård, halvt skjult bak alleen, som for øvrig forekommer an å være adskillig lenger enn alleer flest.

Men det er ikke bare den gamle ærverdige alleen som virker ved sine dimensjoner, her har man for eksempel det veldige tuntreet som det må sine tre (3) mann til for å favne rundt, eller for å nevne det kjempemessige pæretreet som innehar den for pæretreer så sjeldne alder av omkring 250 år.

Det er en egen stemning ved dette forunderlige, gammeldagse miljøet, som overkjøpet ikke befinner sig mer enn en snau halvmilen fra Oslos, en betagende ro og stillhet legger sig som balsam på et rastløst og oppjaget bysinn. Det er i slike vakre

Det er en egen stemning ved dette forunderlige, gammeldagse miljøet, som overkjøpet ikke befinner sig mer enn en snau halvmilen fra Oslos, en betagende ro og stillhet legger sig som balsam på et rastløst og oppjaget bysinn. Det er i slike vakre

#1: Til høire finner vi Abildsø Hovedgård som den vi ser oppe fra skyene. (Tatt fra Morgenpostens fly – tillatt offentliggjort av Generalstaben).
Til venstre: Hovedgården ligger idyllisk innrammet av løvrike trær.
Øverst: Frodig vokser villvinen rundt inngangen

omgivelser fantasien får næring, inspirert av den fantastiske overdådighet som bare en ødsel natur kan opvise. Intet under at vår store dikter Olaf Bull i sin tid var årvisst sommergjest på Abildsø Hovedgård. –

Selve jordveien skriver sig selvsagt fra langt tilbake i tiden som det har vært drevet jordbruk i Norge, men først omkring 1150-årene hører vi at kanniken ved Domkapitlet i Oslo hadde Abildsø i Oslohverfi som præbende, d.v.s. disponerte over eiendommen avkastning eller inntekter. Videre finnes gården nevnt i biskop Eystens jordebok, hvilket vil si 1400-tallet.

I 1578 sees en Thomas Bagge å ha fått brev på “en Kronens Gaard i Agers Sogn udi Agershus Len liggendes, kaldes Abildsø, og den med fersk Sø der tillægges og al sin Eiendom og rette Tilleggelse have, nyde, bruge og selv besidde, indtil vi annerledes derom tilsige, dog saa at han skal udminde dem, som paa samme gaard boe, og aarligen give slig Leding, Landskyld og anden Rettighed, som der pleier og bør af at gange”.

Noen år senere fikk samme Thomas Bagge brev på inntil videre å beholde Abildsø, “som han nu selv ibor, kvit og fri, uden al Land(gilde), Egt, Arbeide, Skyldsferd og al anden Tynge deraf at gjøre og give”.

I 1630 bygslet dr. Peder Alfsen, Kristianias første praktiserende læge, Abildsø for 30 daler (skyld 1 1/8 pd. Malt) men gleden blev ikke av lang varighet for allerede året efter kom han som lagmann til Trondheim.

Før utgangen av det 17. århundre hadde man så smått begynt å anlegge hager og ved en besiktigelsesforretning på Abildsø i 1686 omtales både rips og stikkelsbær der samtidig som det klages over at plankegjerdet rundt hagen var i en dårlig forfatning.

I 1663 blev Abildsø av kronen solgt til den rike assessor i overhoffretten, Knut Frandsen, som også var eier av Nesøen, Kjørebo og Lysaker. Fra ham gikk gården over i rittmester Aug. Brockdorffs eie som i 1686 pantsatte både Abildsø, Haslefet og Langerud til major, senere oberstløytnant Paul Mathiesen for 400 rd. Og 3 år senere solgte det hele til den kjente oberst P. J. Wilster som hadde gården til 1720, da den kom i oberst, senere general Michael Sundts eie.

Om baron Woldemar Løvendal, som var statholder i Norge i årene 1710-1712, forteller den samtidige Carl Deichmann at Løvendal hadde en “amour” med en frøken Wilster som han traff på et karneval på Hovedøya hvor hun forestillet en hyrdinne; de blev “usynlige for en tid” og siden reiste hun bort; men “hendes Capot opfandtes ved Abildsø ved vandet, ligesom hun hadde gjort av med sig selv”.

En annen versjon av historien går ut på at det var ingen ringere enn vår berømte sjøhelt Tordenskiold som hadde forstyrrt den unge frøken Wilsters hjertefred. Under en fest på Abildsø, hvor også Tordenskiold var tilstede, var det at frøken Wilster

plutselig forsvant mens gjestene moret sig som best, og etterpå fant man klærne hennes ved Østensjøvannet. Det hele var imidlertid fingert.

Efter hvad det berettes var det først en tid senere og da ved Marstrand at den unge dame hadde sett sitt snitt til å berøve sig selv livet.

Ballsalen på Abildsø står den dag i dag som på Tordenskiolds tid, det samme er tilfelle med de to tilstøtende selskapsrummene som vender mot Østensjøvannet.

Det er i disse rummene de mest selvsomme vesener fremdeles skal huses. Det fortelles at en frue på gården i lengst

henfaren tid drømte at hun så sin mann komme tilbake fra krigen med hodet under armen. Dessverre viste det sig at hun var sanndrømt. Det avr i alle fall ikke lenge før hun mottok den triste underretning at hennes mann var falt, drept av en kanonkule.

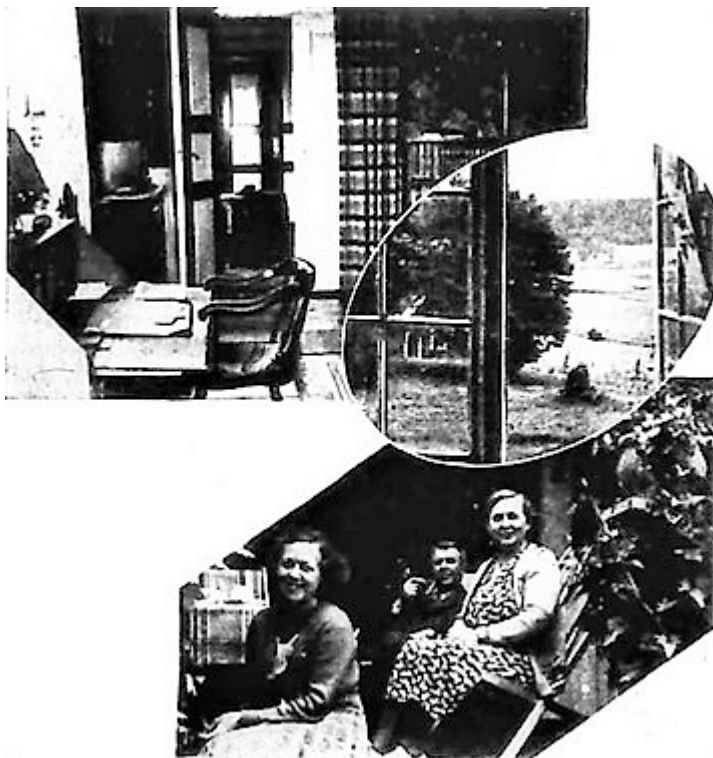
Av senere eiere kan nevnes den kjente kaptein D. H. Brochmann som døde i 1828.

Efter ham kom Abildsø i den grunnrike von Trepkas eie. Denne var en mer enn almindelig flott anlagt mann som bl. a. hadde i sinne å bygge en trapp av det pureste sølv foran hovedinngangen. Det hele blev imidlertid bare med ideen. Lenge før sølvtrappen blev virkelighet var det ikke mer igjen av von Trepkas formue.

#2: Øverst titter vi inn i den gamle salen hvor Tordenskiold i gamle dager svang sig i dansen.

I ovalen: Et blick ut av vinduet mot Østensjøvannet.

Nederst: Gårdbruker Gustafson med frue og datter i en rolig stund på verandatrappen mellem blomster og løv.

Den som mer enn noen annen kom til å sette sitt preg på Abildsø var Fredrik Vetlesen som sammen med bror Nils drev gården etter von Trepka. Han var en foregangsmann og opprettet i 1844 på Abildsø landets første landbruksskole, Akershus Amts Landbruksskole, som imidlertid blev nedlagt i 1862. I Vetlesens tid hadde Abildsø en besetning på ca. 100 kuer og 12-15 hester m.m.

I 1865 blev Abildsø landhusholdningsskole opprettet. I "Norsk Folkeblad" for 31. mars 1866 skriver en kirkesanger J. Olafsen etter et besøk følgende om skolen: "Skolen på Abildsø er opprettet efter Foranstaltning af Bestyrelsen for Akershus Amts Landhusholdningsselskab og nyder Bidrag, dels af dette Selskab, dels av Akers Sparebank og dels af Christians Amt. Dens Maal er at uddanne Bondejenter til kristelige og dygtige Husmødre. Den ledes af en Husmoder, fru Vetlesen, og hendes 2de Døtre, uden saavidt jeg erfarede, noen Bistand af mandlig Lærerhjelp der, naar den kan undgaaes, visselig ai alene er overflødig, men også mindre tjenlig".

Videre skriver han: "Jeg hører til dem, der efter egen Erfaring sætter saare liden Pris paa Skoleplaner, især naar det gjælder kvindelig uddannelse. Bestyres Skolen af dygtige Folk, vil Livet i Skolen danne Planen, ikke Planen Livet. Brilliante Examenener og andre Børneudstillinger bevise ikke hvad og hvorledes her er undervist, det gjør først selve Livet med Vorherre som Examinator".

Skolen hadde 8 elever som bl. a. hadde å "rede sin Seng, lappe sine Klæder og holde sitt værelse i Puds og Pynt".

Skolen blev senere fortsatt på Berger i Asker av fru Mina Vetlesens datter.

Efter Vetlesen kom Abildsø i 1890 i gårdbruker Carl Gustafsons eie. Som sin forgjenger nød Gustafson ry som en fremragende jordbruker. Han drev «rent» bondebruk på god gammel vis med en besetning på 50-60 svenske kuer samtidig som han også en tid forpaktet Østensjø gård. Hver jul blev det slaktet en ku, en kalv og tre griser til bruk på gården. De daglige melketransporter til byen var ikke mindre enn på 500 liter. I 1914 overtok den nuværende eier Gustaf Gustafson gården efter sin far.-

I den forrige eiers tid blev det utvist stor gjestfrihet efter god, gammel mønster på den gamle Akersgård. Abildsø var stedet hvor den såkalte "Akersadel" ofe kom sammen til fest, dels fordi vertskapet selv likte å more seg, dels fordi det her var en sann overflod av plass. Som eksempel kan nevnes at når de første hestene svinget inn på gårdsplassen under den årlige kaneferdene var de siste så vidt kommet inn i alleen ved Enebakkeveien.

Foruten restene av et gammelt brennevinbrenneri ved Østensjøvannet finnes også en gammel gravhaug på eiendommen. Gravhaugen blev for en del år siden gravd op i håp om at den skulde inneholde en eller annen verdifull skatt. Resultatet blev imidlertid annerledes enn ventet, nemlig en del spyd, skjold samt sverd som blev lagt tilbake i haugen igjen. Abildsø Hovedgård var i sin tid på ca. 1000 mål innmark og ca. 2000 mål skog strakte sig helt fra Søndre Manglerud til Skullerud og fra Østensjøvannet til Bekkelagshøgda, mens arealet nu utgjør ca. 400 mål innmark og en del skog.

Som et eksempel på bondeyrkets tilbakegang i det før så rike og mektige jordbruksstrøk Aker kan nevnes at "bestningen" på Abildsø Hovedgård i dag utgjør sier og skriver 1 – en – hest og to kuer, mens hele avlingen går til Hippodromens ca. 600 gangere.

Hovedbygningen på Abildsø Hovedgård er sannsynligvis ikke bare Akers men også en av landets eldste bebodde trebygninger, opført i såkalt chefsgårdstil i to etasjer i 1668 av en dansk statholder eller embedsmann. Den er på ca. 220 kvm. og inneholder 16 værelser. Grunnmuren er på sine steder av op til to meters tykkelse og fra kjelleren fører en underjordisk gang.

Mens den gammelnorske formen på Abildsø var Apaldåsen (av apaldr, epletre) er det sannsynlig at navnet senere er fordansket og derved fått endelsen ø, Apalshøie (Apalhaug) som igjen er blitt til Abildsø.

En dag på den gamle Akersgård, i den ærverdige hovedbygning, på markene og i det vesle holtet ved Østensjøvannet, hvor en flokk av skogens vevre vilt, rådyrene, har innrettet sin egen fredelige dyrepark, er en opplevelse.

Det høit besugne gamle Aker er ingen myte. Virkelighetsnær lyser det en i møte, mens utviklingen stormer videre frem i en utstrekning som aldri før.

Abildsø hovedgård er ikke mindre enn et kulturhistorisk monument av en overordentlig verdi, og Foreningen til norske Fortidsminnesmerkens Bevaring har da også hatt oppmerksomheten henvendt på den gamle Akersgård for eventuelt å få den restaurert og fredet, men her som ellers er det de nødvendige midler som har manglet. Så meget er dog gjort for å få denne sjeldne kulturskatt bevart at Akers reguleringsråd i appropriert reguleringsplan av 1925 har besluttet at gården med omkringliggende areal eller hage for fremtiden ikke skal bebygges. Mathis.

*#3 Høiavlingen har vært særlig rik i år – og de lange høihengene venter bare på sol – mere sol.
Til høire: Jernhesten på "gress" utenfor låven.*